

Politikai és egyéb csatározások a Képviselőházban - a Képviselőházi Őrség megalakulása és szerepe

NAGY Tamás¹ - LIPPAI Zsolt²

A dualizmus korában a Képviselőház a politikai csatározások legfőbb színhelye volt, egy olyan hely, amelyet a publicisták általában csak „arénaként” emlegettek. Ez a megnevezés nem is állt olyan távol a valóságtól, mivel – különösen a korszak utolsó évtizedében – a házon belüli erőszak széles skálán mozgott, a verbális agressziótól egészen a fizikai erőszakig. Orvosolva ezt a problémát, megszületett egy önálló Őrség gondolata, amely 1913-ban kezdte meg működését, majd politikai és egyéb csatározások közepette formálódott. Létrehozását követően a Képviselőházi Őrség a korabeli rendvédelem egyik legfontosabb testületévé vált, amelynek hagyományait az ezredforduló utáni rendészet is felhasználta.

Kulcsszavak: Képviselőházi Őrség, dualizmus, rendvédelem, Fővárosi Rendőrség, gróf Tisza István, Országgyűlési Őrség

Bevezető gondolatok

A kiegyezéstől (1867) a tanácsköztársaság létrejöttéig (1919) tartó időszak több szempontból is érdekes része a magyar történelemnek. Ebben a közel fél évszázados időszakban, amit utólag dualizmus korának nevezünk, Magyarországot (Magyar Királyság) dinamikus fejlődés jellemezte, amely jelentős hatást gyakorolt vagy éppen átalakította hazánk gazdasági életét, bel- és külpolitikáját, valamint a társadalom szerkezetét is. A változó körülmények miatt az állam szerepvállalása is megváltozott, így a korábbi, feudális alapokon nyugvó állami berendezkedés is átalakult. Ez volt az a korszak, amelyben kialakult és megkezdte működését a polgári magyar állam.

¹ Dr. Nagy Tamás, r. főhadnagy, mb. kiemelt főnyomozó, Készenléti Rendőrség-Nemzeti Nyomozó Iroda, Kiberbűnözés Elleni Főosztály, Felderítő Osztály.

Tamás Nagy PhD, jur., police First Lieutenant, chief, investigator, Rapid Response and Special Police Services – National Bureau of Investigation, Cybercrime Department, Criminal Intelligence Division.

E-mail: nagy.tommike@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7230-2548>

² Lippai Zsolt Sándor r. alezredes, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék Rendészettudományi Doktori Iskola, doktorandusz mesteroktató.

Zsolt Lippai police lieutenant-colonel, assistant lecturer, University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Private Security and Local Governmental Law Enforcement Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, PhD student.

E-mail: lippai.zsolt@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4211-2249>

A rendvédelem szempontjából ez az időszak azért is fontos, mivel a polgári állam kiépülése együtt járt a hazai rendvédelem fellendülésével. A formálódó közigazgatási rendszerre jellemző volt, hogy jelentős – a korszak elvárásainak megfelelő – intézményi átalakulások történtek, ami a rendvédelem esetében elsődlegesen új szervezetek és testületek létrehozását jelentette. A korszak egyik legfontosabb hozománya a Budapest-fővárosi Rendőrség létrehozása³ volt, amely egyúttal – decentralizált jellege ellenére – az állami rendőrség megteremtését is jelentette. A Fővárosi Rendőrség kiemelt szerepe mellett nem szabad megfeledkezni azonban arról sem, hogy ezekben az évtizedekben intézményesültek a korabeli rendvédelem meghatározó testületei. Ekkor jött létre például a Magyar Királyi Pénzügyőrség (1867), a Magyar Királyi Koronaőrség (1871), illetve a Magyar Királyi Csendőrség (1881) is.

A korszak rendvédelmi berendezkedésére jellemző, hogy a rendvédelmi feladatok integrált formában jelentek meg, ez azonban – a manapság jellemző felfogással ellentétben – nem kizárólagosságot, hanem az egyes szervek feladatok mentén történő szoros együttműködését jelentette.⁴ A legfontosabb testületek mellett a Magyar Királyság rendvédelmi szerveihez tartoztak az úgynevezett testőrségek, a büntetés-végrehajtás több lépcsőben – végül 1906-ban – intézményesült szerve, illetve a Képviselőházi Őrség is, vagyis a korszak végére mintegy kilenc rendvédelmi/rendfenntartó feladatot ellátó testület működött hazánkban. E szervezetek közül érdemes kiemelni a Képviselőházi Őrséget, amelyet egyedülálló módon a politikai csatározások hívtak életre és formáltak a létrehozását követő években.

Küzdelmek a politikai arénában

A Képviselőházi Őrség kapcsán elengedhetetlen annak tisztázása, hogy milyen formában is működött a magyar törvényhozás a dualizmus korában. Az 1867-es kiegyezéssel megszületett a dualista berendezkedésű Osztrák–Magyar Monarchia, amelynek országait az uralkodó személye (aki egy személyben osztrák császár és magyar király is), illetve a közös hadsereg és minisztériumok (külügy-, hadügy- és pénzügyminisztérium) kötötték össze. Az alkotmányos monarchiában mindkét ország saját kormányral és kétkamarás országgyűléssel rendelkezett, utóbbiak a fővárosokban, Bécsben és Budapesten üléseztek. A magyar törvényhozás két kamaráját a Főrendiház és a Képviselőház alkotta. A Képviselőház tagjait az egyéni választókerületekben megválasztott képviselők adták,⁵ a Főrendiház pedig rendi alapokon⁶ szervezett módon, a törvény⁷ által meghatározott, úgynevezett örökös tagokból állt. A két testület – kevés

³ 1881. évi XXI. törvénycikk a Budapest-fővárosi rendőrségről.

⁴ Parádi József: Integrált rendvédelem a polgári magyar államban 1867–1945. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 7. (2007), 72.

⁵ Ebbe beletartoztak a Fiume, illetve Horvát-Szlavónország által küldött képviselők is.

⁶ 1885. évi VII. törvénycikk a Főrendiház szervezetének módosításáról.

⁷ A hazánkban élő örökös jogú főúri családok névsorát az 1886. évi VIII. törvénycikk tartalmazta.

kivételtől eltekintve⁸ – külön ülésezett, a házak törvényalkotásban betöltött szerepe kapcsán pedig általánossá vált, hogy a tényleges politikai kezdeményezések a Képviselőházból indultak. A Képviselőház működése ebben az időszakban közel sem volt zavartalannak mondható, ami alapvetően két okra volt visszavehető: egyrészt a megosztott politikai környezetre, másrészt a Képviselőház működését szabályozó (ház)szabályok hiányos vagy ellentmondásos jellegére.

A politikai élet polarizáltságát az okozta, hogy az 1875 és 1918 közötti időszakban szinte végig azonos politikai csoportosulás irányította az országot, előbb Szabadelvű Párt, később pedig Nemzeti Munkáspárt néven.⁹ Az ellenzéki képviselők mozgásterét – e körülmény mellett – a kormányzó politikai párt erőszakos fellépése is jelentősen csökkentette, amelyre válaszul általánossá vált a törvényhozási munka különböző formában történő akadályozása, vagyis az obstrukció. A képviselők ilyen jellegű magatartását az is segítette, hogy a házszabályok a parlamenti tanácskozást három szakaszra osztották, amelyeket minden esetben szavazás követett: elsőként a napi-rendre tűzött törvényjavaslatok általános vitája zajlott, ezt követte a javaslatok részletes (sokszor paragrafusonként, esetleg betűnként történő tárgyalása), végül – többnyire a következő ülésnapon – a javaslat végső olvasata következett. A vita kapcsán kiemelt szerepe volt a képviselőház elnökének, aki rendre utasíthatta az országgyűlés tagjait, ha azok zavarták vagy akadályozták a viták nyugodt menetét. Az ellenzék – a házelnök által alkalmazható intézkedések ellenére – azonban a legtöbb esetben eredményesen blokkolta a törvényjavaslatok vitáját, többek között órákon át tartó hozzászólásokkal vagy név szerinti szavazások indítványozásával.¹⁰ 1903-ban az uralkodó Tisza Istvánt bízta meg kormányalakítással, akinek határozott célja volt a kormánypárt tekintélyének visszaállítása, illetve az, hogy fellép a parlamenti működést akadályozó obstrukció ellen. Ezt végül 1904. november 18-án, az úgynevezett zsebkendőszavazással¹¹ sikerült elérni, amely az így elfogadott jogszabály révén – a házszabályok módosításával – jelentősen szűkítette az ellenzéki képviselők mozgásterét. A módosítás két fontos változást hozott: a törvényalkotási folyamatot ettől fogva nem lehetett időhúzó felszólalásokkal lassítani, emellett pedig – ha ez indokolt volt – a házelnök akár karhatalmi erővel is kivezetethette az obstruáló képviselőket a teremből. A szigorítás azonban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket,

⁸ Együttes ülésen került sor a koronaőrök megválasztására és eskütételére, a királyi hitlevél és eskü becikkelyezésére, valamint a koronázási ülésre is.

⁹ A Szabadelvű Párt 1906. április 11-én jogutód nélkül feloszlott. Korábbi tagjai Tisza István vezetésével létrehozták a Nemzeti Társaskör nevű politikai szervezetet, amely később egyesült az Országos Alkotmánypárttal, majd 1910-ben Nemzeti Munkáspárt néven párttá alakult.

¹⁰ A hatályos házszabályok alapján ugyanis név szerinti szavazást kellett tartani, ha azt 20 képviselő együttesen kezdeményezte.

¹¹ A házszabályok módosítására vonatkozó javaslatot Daniel Gábor terjesztette elő a Szabadelvű Párt nevében. Az 1904. november 18-án tartott ülés során Perczel Dezső házelnök Tisza István felszólalása után – a házszabályokat megsértve – azonnali szavazást rendelt el a javaslatról, a korabeli beszámolók szerint a zsebkendőjét meglengetve. Mivel a képviselők többsége nem értette a jelenetet, ezért felállt a helyéről, ami – a kor gyakorlata alapján – szavazáskor igent jelentett (az ülve maradás pedig nemet), így Perczel a házszabályok módosítására tett határozati javaslatot elfogadottnak tekintette, majd az ülésszakot berekesztette és elnapolta.

mivel a törvényhozás zavartalanságával kapcsolatos gondok 1910-ben, a Nemzeti Munkapárt megválasztásával ismét felerősödtek.

A kormányalakítás után a házon belül ismét kiújultak a képviselői harcok, különösen a kormánypárti erők és az ellenzék véderőtörvénnyel kapcsolatos, jelentősen eltérő álláspontja miatt.¹² Az ellenzéki képviselők fellépése hónapokon keresztül sikeresen blokkolta a törvény elfogadásáról szóló szavazást, annak ellenére, hogy a kormánypárt abszolút többséggel rendelkezett a parlamentben (az 1910-es választás során a Nemzeti Munkapárt a képviselői mandátumok 61,98%-át szerezte meg). Mivel a törvénnyel kapcsolatban nem sikerült megoldást találni, ezért a – javaslatot 1911 májusában előterjesztő – kormány miniszterelnöke, gróf Khuen-Héderváry Károly 1912. április 22-én lemondott. A korábbi pénzügyminiszter, Lukács László kormányalakítását követően a házelnök személyében is változás történt, a távozó Návay Lajostól Tisza István vette át a tisztséget, aki a kezdetektől fogva erélyesebb fellépést szorgalmazott az ellenzéki képviselőkkel szemben. Az ezt követő időszakban Tisza István az ülések zavartalan rendjének fenntartása érdekében a Fővárosi Rendőrség erőit vette igénybe, az 1848. évi IV. törvénycikk 14. §-a alapján, amely lehetővé tette, hogy „a rend és csend fenntartása terembiztosok által, szükség esetében a nemzeti őrség alkalmazásával eszközöltetik”.¹³

A Képviselőház ülésein mindennaposá vált a rendőrök jelenléte, akiket Pavlik Ferenc, a Fővárosi Rendőrség főfelügyelője vezetett. A rendőri jelenlét az ellenzéki képviselők többségéből heves ellenérzéseket váltott ki, amit számos esetben a rendőrök sértegetésével, megdobálásával is kifejeztek.¹⁴ Ennek ellenére a kitiltott képviselők kivezetése a legtöbb esetben csak névlegesen járt együtt erőszak alkalmazásával, amelyet Pavlik Ferenc Justh Gyulához, a Függetlenségi és Negyvennyolcas Párt elnökéhez intézett szavai is tanúsítanak, akit az 1912. június 7-i ülésről ezzel a felszólítással vezettek ki: „Bocsánatot kérek, kénytelen vagyok erőszakot alkalmazni. Mély tisztelettel fölkérem a kegyelmes urat, méltóztassék azt, hogy kezemmel érintem, erőszaknak tekinteni.”

Tisza fellépésével az obstrukció visszaszorult ugyan, azonban a házon belüli erőszak mégsem szűnt meg. Ennek formája és módja széles skálán mozgott, a verbális agressziótól (például sértő vagy megalázó kifejezések használata) a fizikai erőszakon át (verekedés, ülésterem rongálása)¹⁵ egészen az emberölési kísérletig terjedt.¹⁶ Ez utóbbinak egyik legjobban dokumentált esete a korábban már említett június

¹² A törvényjavaslat megemelte volna az Osztrák–Magyar Monarchia közös hadseregébe szánt újoncok számát, valamint a hadi kiadások mértékét, amellyel – a kormánypárt álláspontja szerint – biztosítani lehetett a Monarchia nagyhatalmi státuszát, egyúttal a Magyar Királyság biztonságát, az ellenzék ezt viszont nem fogadta el, mivel szerintük háttérbe szorult a magyar befolyás a közös hadseregen belül.

¹³ 1848. évi IV. törvénycikk az országgyűlés évenkénti üléseiről.

¹⁴ Fazakas László: Karhatalmi feladatok az Országházban és közvetlen környezetében. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 15. (2008), 18. 18.

¹⁵ A zsebkendőszavazást követő ülésen, 1904. december 13-án az ellenzék – tiltakozásul a házszabályok szigorítása kapcsán – szétverte az üléstermet.

¹⁶ Cieger András: Küzdelem az arénában – Az erőszak szerepe a magyar parlamenti politizálásban a dualizmus korában *Aetas*, 31. (2016), 1. 110.

7-i ülésen történt, amikor Kovács Gyula ellenzéki képviselő az újságírói karzatról a terembe jutva¹⁷ fegyvert rántott, majd háromszor is rálőtt Tisza Istvánra.¹⁸ Tiszát egyik lövedék sem találta el, az eset azonban itt nem ért véget, mivel a negyedik lövéssel Kovács öngyilkosságot kísérelt meg (fejbe akarta magát löni). A sikertelen kísérlet után a támadót kormánypárti képviselők földre teperték, majd ütlegetni kezdtek. Az esetnek komoly visszhangja volt a korabeli közvéleményben, egyrészt a sajtó igen részletes beszámolói miatt, másrészt azért, mivel ez volt az első olyan alkalom, amikor a képviselők az ülésteremben fegyvert használtak (ezt megelőzően több olyan esetet is dokumentáltak, amikor erre a ház folyosóin került sor).

Mivel a kormánypárt több törvényjavaslata is komoly közfelháborodást váltott ki, ezért a rend nemcsak a házon belül, hanem azon kívül is megbolydult. Tüntetések kezdődtek az Országház előtt, amely köré rendőrök bevonásával kordont vontak, a tér rendjét pedig a katonaság és kivezényelt csendőrök biztosították. Az Országházba való beléptetést rendőrök végezték, akik belépéskor – parlamenti tisztviselők közreműködésével – ellenőrizték a képviselők személyazonosságát, megakadályozva azt, hogy az ülésekről kitiltott képviselők – a kitiltás ideje alatt – az épületbe bejuthassanak. Azt, hogy a polarizált politikai élet hogyan befolyásolta a közhangulatot, jól mutatja az is, hogy néha még a rendőrök üléstermen belüli alkalmazhatósága is bizonytalan volt. Erre jó példa a szeptember 17-i ülés, amikor a kirendelt rendőrök¹⁹ egyike megtagadta a kizárt képviselők kivezetését.²⁰ Ugyanezen az ülésen az ellenzéki képviselők olyan heves ellenállást tanúsítottak, hogy a közel négy órán át tartó csetepaté során a rendőröknek egyesével kellett őket kiemelni a padsorokból.

A Képviselőházi Őrség megalakulása

Az elharapódzó erőszak, valamint az országgyűlés működésének helyreállítása érdekében október 31-én Lukács László miniszterelnök törvényjavaslatot nyújtott be, amely magában foglalta a házelnöki jogkör kibővítését, valamint – a Képviselőház elnökének irányítása alatt álló – fegyveres őrség felállítását is, utóbbit azzal a nem titkolt szándékkal, hogy a házelnök végre hatékony eszközt kapjon a renitens képviselőkkel szemben. A kormánypárt az őrség felállításának szükségességét a hatályos

¹⁷ Kovácsot korábban 30 napra kitiltották az épületből, mivel május 22-én, Tisza István házelnökké választásakor – tiltakozásul – felborította a szavazóurnát, majd dulakodni kezdett a kormánypárti képviselőkkel.

¹⁸ Ez volt a Tisza István elleni első merénylet (amelyet még három további követett). Az incidens kiindulópontját a véd-erőtörvény önkényes elfogadása adta. Az 1912. június 4-én tartott ülés során Tisza István – házszabályellenesen – belefajította az ellenzéki képviselőkbe a szót, megszvavattotta a törvényt, majd a tiltakozó képviselőket – köztük Kovács Gyulát is – kivezetette.

¹⁹ Az utasítás végrehajtását megtagadó rendőrt a testületől elbocsátották, viszont utána biztos állást kapott gr. Károlyi Mihály egyik uradalmában.

²⁰ Fazakas (2008) i. m. 19.

házzsabályok, valamint az 1848. évi IV. törvénycikk alábbi rendelkezései alapján látta indokoltnak:

„10. § Ülései mind a két táblának ezután is nyilvánosak. A tanácskozásaiban szükséges csend és rend, s a hallgatók teljes hallgatóságában tartása iránt mindenik tábla szabályokat alkot, s azoknak végrehajtását elnöke által szigoruan eszközölteti.

11. § E részben előlegesen már most rendeltetik, hogy a hallgatóságnak a tanácskozást háborgatni semmiképen nem szabad.

12. § Ha egyes hallgató, vagy a hallgatóság, a tanácskozást háborgatja, és az elnöki egyszeri intésnek sikere nincs, másod ízben a jelen törvényre hivatkozva, az egyes hallgatót, vagy illetőleg a hallgatóságot, kiharancsolhatja, és annak helyét bezárathatja.

13. § Ez megtörténvén, a tanácskozás vagy azon nap, vagy később, a többség határozata szerint, de mindig nyilvánosan folytatattatik.

14. § A rend és csend fentartása terembiztosok által, szükség esetében a nemzeti őrség alkalmazásával eszközöltetik.”

A törvényjavaslatot a Képviselőház december 10-én tárgyalta és még aznap el is fogadta, a kihirdetésre – a Főrendiház jóváhagyását, majd az uralkodó szentesítését követően – 1912. december 31-én került sor.²¹ A képviselőházi őrség felállításáról szóló 1912. évi LXVII. törvénycikk alapján a Képviselőházi Őrség (őrség) 1913. január 31-én kezdte meg működését²² az Országház épületében.

Az őrség szolgálati tevékenységének bemutatása előtt fontos kitérni a létrehozásával kapcsolatos egyéb körülményekre is. A testőrségeket – ezáltal a Magyar Királyi Testőrséget, a Magyar Királyi Koronaőrséget és a Magyar Királyi Képviselőházi Őrséget is – egyértelműen a magyar rendvédelem szerves részének tekintjük, ugyanis egy testület lényegét annak feladata és működése határozza meg. A felsorolt szervezetek bárminemű harci tevékenységre való alkalmassága, az országunkat érő külső fenyegetések elleni hadászati jellegű védekezési megfelelésége, valamint a reguláris csapatokkal szembeni harctevékenységre való alkalmassága, természetesen igen távol állt a katonai szervezetektől alapvetően elvárhatóaktól. Ezen testületek tagjai, míg személyükben katonának minősültek, és belső tevékenységük hierarchikus katonai jellege egyértelműen volt, továbbá katonai rendfokozatot viseltek, alapfeladatul a belső rend védelmét, a törvényhozó testület, a legfőbb közjogi méltóság, illetőleg a szuverén államhatalmat szimbolizáló koronázási jelvények őrzését, az alkotmányos működés zavartalanságát voltak hivatva szolgálni.²³

Parádi József szavait idézve „[á]ltalános volt az a szemlélet, hogy a haza fegyveres szolgálata nem foglalkozás, hanem hivatás, így e hivatást gyakorló személyek

²¹ Orbán András: Országalma – a Képviselőházi Őrség története. *Joghistoria*, 17. (2012), 2. 6.

²² Megjegyzés: a tényleges szolgálatellátás 1913. május 5-én kezdődött meg.

²³ Parádi Ákos – Parádi József: *Rendvédelmünk 1867–1945*. 16. Megjelenés alatt.

erkölcsi és anyagi megbecsülése ennek megfelelő volt”.²⁴ A Magyar Királyság két világháború közötti rendvédelmi testületeire jellemző elit jelleg okán, irigyelt társadalmi létet jelentett a közigazgatási apparátushoz tartozás, a biztos fizetés, orvosi, szociális és nyugdíjellátás, elhalálozás esetén a visszamaradottakról való gondoskodás, a család és beosztás szerint megállapított lakhatás, illetőleg az ezeken belül is jobb ellátás biztosítása. Ugyanezen tényezők megléte tette lehetővé a rendvédelem állományával szemben, a felvételük során és a feladatellátásukkal kapcsolatosan megállapított magasabb szintű elvárás- és követelménytámasztást. A humán tényezőkn túl, a tárgyi feltételekben is megmutatkozó elit jelleg pedig szintén jelen volt a rendvédelmi testületek eredményes feladatellátásához szükséges, korszerű technikai eszközökkel, berendezésekkel, felszerelésekkel ellátottságában, illetőleg az elhelyezési körülményeik tekintetében is. Ezek eredményeként a korszak magas színvonalon működő magyar rendvédelmi szervezetei – a nagyfokú militarizálódásuk és bürokratizálódásuk ellenére is –, méltán vehették fel a versenyt bármely Nyugat-európai ország hasonló szervezetével, azoktól semmiben el nem maradtak, az országban általánosan elfogadott közbátorság uralkodott.²⁵

A Képviselőházi Őrség működése

A képviselőház elnökének alárendeltségébe tartozó, a képviselőház belső rendjének fenntartására és őrzésvédelmére, önkéntesen jelentkező katonai vagy csendőri egyénekből felállított 56 fős²⁶ katonailag szervezett őrtestület két tisztből – amelyből az egyikük törzstiszti rangban parancsnokként szolgált –, míg annak legénységi állománya hat fő palota főőrmeesterből és 48 fő palotaőrmeesterből állt.²⁷ Az őrség nem tartozott a honvédelmi tárca irányítása alá, így annak részét nem képezve, felette semmiféle irányítási vagy ellenőrzési jogkört nem gyakorolt. Az állami költségvetés honvédelmi rovatába sorolt működési költségei felett önállóan, az abban ténylegesen is érintett honvédelmi tárca beleszólása nélkül rendelkezett.²⁸

A megalakulást követően kiadott Szolgálati Utasítás és Ügyrend, valamint a Személyi Szabályok rendelkezései alapján a katonai szolgálatra alkalmas és legalább 178 centiméter magasságú, nőtlen – vagy gyermektelen özvegy – palotaőrökkel szembeni elvárások közé tartozott az írni, olvasni és számolni tudás készsége. Rendfokozataik tekintetében – a katonailag szervezett őrtestületi státuszuk révén – a szárazföldi haderőnem rendfokozatai voltak irányadóak, amelyek a katonai rendszeren

²⁴ Parádi József: A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 18. (2010), 21. 71.

²⁵ Parádi (2010) i. m. 94–95.

²⁶ Megjegyzés: az őrség létszámát, az 1912. évi LXVII. törvény cikk 3. §-ában, legfeljebb 60 tagban állapították meg.

²⁷ Zeidler Sándor Testőrségi rendfokozatok a polgári magyar állam időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 25. (2015), 47–50. 95.

²⁸ Parádi–Parádi i. m. 16. Megjelenés alatt.

belül is sajátos rendszert alkottak.²⁹ Egyenruházatukat a tiszteletet parancsoló hosszabb gyalogtiszti kard egészítette ki, amelyet szolgálatban rövidített lovassági kardra cseréltek, ami az örök napi tevékenysége során teljesítendő feladatok ellátását – a Parlamentben található temérdek lépcsőn és az ülésteremben található szűk sorokban való közlekedést – volt hivatott megkönnyíteni.³⁰

A díszes egyenruházatú³¹ őrség szolgálati tevékenységét továbbra is a dualizmus korában kialakult feladatrendszere alapján látta el, amelyben domináns elemként maradt meg a díszelgő jellegű és a palotaőrzési tevékenység. Ugyanakkor a fegyveres biztosítási tevékenység kevésbé látványos, de elengedhetetlenül szükséges nyomozati, felderítői és bűnügyi jellegű háttértevékenységét a fővárosi rendőrség detektívtestülete végezte.³² Amennyiben az őrség létszámbeli vagy szolgálatának a képviselőházban történő megerősítésére volt szükség, a képviselőház elnöke a kormány útján a csendőrség vagy a fegyveres erő karhatalmi közreműködését vehette igénybe.³³

A Képviselőház ülésein mindennapos vendégnek számító Pavlik Ferenc fővárosi rendőrségi főfelügyelő által vezetett karhatalmi feladatokat ellátó rendőrök jelenléte 1913. március 15-én szűnt meg. A ténylegesen május 5-én felállt őrség első incidense sem váratott sokat magára, ugyanis még ugyanezen év június 4-ei bevetése során komoly konfliktusba keveredett egy ellenzéki képviselővel. A korrupciós ügybe keveredett Lukács László kormányának lemondásakor, a rendbontásuk miatt kizárással sújtott honatyákat kivezető őrség parancsnokhelyettese, Gerő Vilmos százados megkardlapozta Héderváry Lehel függetlenségi képviselőt, mert a politikus durván becsmérelte a palotaőrséget és annak tagjait.³⁴ Az erőszak ezen, eddig csak az utcai tüntetők megfegyvelmezésére alkalmazott formája – a képviselőházi karhatalom bevetése csak tovább hevítette az indulatokat –, párbajok és egyéb konfliktusok sorozatát indította el a Parlament falain belül és azon kívül egyaránt.³⁵ Az I. világháború kitöréséig állandósult törvényhozásbéli incidensek súlyát jól jelzi az 1912 májusa és 1914 áprilisa között előfordult elnöki intézkedések kimutatása, amely szerint a Tisztelt Ház megkövetésére 68 képviselőt szólítottak fel, 13 honatya részesült megrovásban, a kizárára ítélték száma pedig a 148 ülés alatt elérte az 1784 főt.³⁶

Az őrség személyi állománya gondoskodott – az 1912. évi LXVII. törvénycikk alapján – a képviselőházban a hallgatók teljes „hallgatagságban tartásáról”, továbbá a tanácskozási rend és csend, valamint a közbiztonság fenntartásáról, illetve

²⁹ Érdekeség, hogy a testőri rangokat a két világháború közötti időszakban nem tekintették magasabbnak a velük azonos katonai rangoknál.

³⁰ Tóth László: A képviselőházi őrség története. In Földeák Iván et alii: *A plenáris ülés 2. rész.* Budapest, Parlamenti Módszertani Iroda. 2003. 346–362.

³¹ Megjegyzés: az őrség rendelkezett egyszerű szolgálati (köznapi) öltözettel is, amely alapvetően fekete színű volt, bordó zsinórozással, és ilyenkor a sisakról is lecsavarozták a tolldíszet. A kard mellett Frommer-pisztolyuk is volt.

³² Parádi József: A magyar rendvédelem 1919–1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 27. (2017), 54. 70.

³³ 1912. évi LXVII. törvénycikk a képviselőházi őrség felállításáról 4. §.

³⁴ Megjegyzés: Gerő Vilmos századost az esetet követően visszavezényelték eredeti csapattestéhez.

³⁵ Pollmann Ferenc: A kaszinó-affér: honatyák kontra tisztikar. *Limes*, 10. (1997), 3. 71–86.

³⁶ A kimutatás megtalálható: Magyar Nemzeti Levéltár MNL OL K 2 A VIII. 4. 469. cs. (külön szám nélkül). Cieger (2016) i. m. 128.

a házszabályok szigorú végrehajtásáról is.³⁷ A képviselőház elnöke és az őrség ügyelete között közvetlen telefon-összeköttetés volt kiépítve, így amikor az elnök valamely rendbontó képviselő kivezetéséről döntött, ezen keresztül értesítette az őrséget. Ekkor az őrség parancsnoka – az elnök utasításának eleget téve –, a helyiség elhagyására szólította fel a kiutasított képviselőt, akit onnan kikísért, vagy – amennyiben ennek a felszólított nem tett eleget – karhatalom alkalmazásával is kivezethetett. Mindezek mellett az őrség állománya látta el a Parlament tűzöri, valamint – a II. világháború idején – légoltalmi szolgálatát is.³⁸

De jure, de facto...?

Az ellenzéki képviselők által számos interpellációban bírált őrséggel kapcsolatban Sággy Gyula képviselő úgy vélte, hogy a Kormány felforgatja a parlamentarizmust és a palotaőrséget a képviselői sérthetlenség korlátozásának tekintette.³⁹ Emellett azonban más jellegű kritikák is érték a testületet, 1914. március 13-án Rakovszky István honatya, a Hazai Samu honvédelmi miniszterhez címzett interpellációjában például a katonai és polgári társadalmak közötti feszültségre, a katonaság politikai életbe bevonására hívta fel a figyelmet.⁴⁰ Lovászy Márton⁴¹ és Esterházy Móricz képviselői felszólalásaikban⁴² azt hangsúlyozták, hogy az őrséget létrehozó törvény-cikkely katonailag szervezett őrségről és nem az őrséileg szervezett katonaságról beszél, ezért tarthatatlannak vélték, hogy a csapattesthez tartozó katonákat egy polgári személy, a házelnök utasíthatja vagy felettük bárminemű személyi jogkört gyakoroljon. Az őrség működésével vagy létjogosultságával kapcsolatos kritikák még hosszan sorolhatók, amely egyértelműen azt mutatja, hogy a frissen formálódó Képviselőházi Őrség állományának (a palotaőrök) nemcsak a rendészeti feladatok újdonságával, hanem a terhes politikai légkörrel is meg kellett küzdeniük.

A II. világháború végén (a szovjet csapatok 1945-ös) bevonulásával a Képviselőház működése megszűnt, így az őrzését ellátó őrségi testület fenntartása is

³⁷ 1912. évi LXVII. törvénycikk 1. § 1.

³⁸ Fazakas László: A Magyar Királyi Testőrség, a Magyar Királyi Koronaőrség és a Képviselőházi Őrség a két világháború között. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 5. (1994), 6. 27–38. A tanulmány korábbi változata 1994. októberében, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme” című VI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.; Parádi–Parádi (é. n.) i. m. 16. Megjelenés alatt.

³⁹ KN-1910-492 (1910-XXI-61-től) in Orbán (2012) i. m. 7.

⁴⁰ KN-1910-521 (1910-XXII-39-től) in Orbán (2012) i. m. 7.

⁴¹ KN-1910-523 (1910-XXIII-125-től) in Orbán (2012) i. m. 7.

⁴² KN-1910-558 (1910-XXVI-76-től) in Orbán (2012) i. m. 7.

okafogyottá vált.⁴³ Az Őrség tagjait – feltehetően – az eredeti csapattesteikhez vezényelték vissza, feladatkörüket rövid ideig a Nemzetgyűlési Őrség, majd – 1949. április 16-ig – az Államvédelmi Hatóság⁴⁴ állománya vette át (e döntés legfőbb célja az volt, hogy a szervezet honvédelmi tárca alá tartozó felügyeletét elvonják, és azt a Belügyminisztérium hatáskörébe adják).⁴⁵

A Képviselőházi Őrséggel kapcsolatban (mintegy záró gondolatként) fontos megemlíteni, hogy a testület megszüntetésére hivatalosan (de jure) soha nem került sor (amely egy sor legitimációs kérdést is felvet),⁴⁶ eredeti rendeltetésének megfelelő működése a Képviselőház és az őrség feloszlásával (de facto) mégis megszűnt. A szocialista rendszer konszolidációját követően az Országgyűlés védelmét évtizedekig a BM Kormányőrség (később: Köztársasági Őrezred) látta el, utóbbi megszüntetését követően (2012. június 30.) e feladat átmenetileg a Készenléti Rendőrséghez került. 2013. január 1-jén egyebek mellett e feladat is⁴⁷ átkerült a frissen létrehozott, a Képviselőházi Őrség történelmi hagyományait folytató Országgyűlési Őrséghez.⁴⁸ Az Országgyűlés védelme ezt követően Alaptörvényben is megjelenő garanciákat⁴⁹ kapott, az Országgyűlési Őrség hazai rendészetben betöltött egyedi szerepét pedig Tóth László Tibor egy. vezérőrnagy, az Országgyűlési Őrség parancsnokának alábbi szavai is kihangsúlyozzák: „A szervezet létrehozásával megszűnt az a demokratikus állami berendezkedéseknek ellentmondó gyakorlat, miszerint egy a végrehajtói hatalom által felügyelt vagy irányított fegyveres szerv látja el a törvényhozás védelmét.”⁵⁰

⁴³ Megjegyzés: amikor a nyilasok úgy döntöttek, hogy elhagyják Budapestet, Baki László (törvénytelenül) elvezényelte az őrséget is. Ők Kőszeg–Sopron irányába haladva érték el a határt, tovább nem mentek, mert megszűnt az illetékeségük. Egy oroszul beszélő pap segítségével adták meg magukat az oroszoknak, és elmagyarázták, hogy ők nem harcoló alakulat, soha nem lőttek a Vörös Hadseregbe. Kaptak egy menlevelet azzal a kikötéssel, hogy országos járműveket nem vehetnek igénybe, és azzal az utasítással, hogy térjenek vissza a szolgálati helyükre. Így jutottak nagyjából Tatáig, ahol kozákok elfogták őket, és fejpénz reményében a székesfehérvári különleges foglyok internálótáborába vitték őket. Innen kalandos módon egy főnek sikerült megszökni, jelentkezett az országházban, ekkor tudta meg, hogy Debrecenben már van egy ideiglenes nemzetgyűlés. Ott is jelentkezett, jelentette a fogságba esést. Ennek hatására utasították a székesfehérvári gyűjtőtáborba, hogy engedjék el őket, de közölték velük, hogy megszűntek csapatnak lenni. Szinte valamennyien elmentek a családjukat megkeresni, és az őrség spontán módon feloszlott.

⁴⁴ Megjegyzés: az Államvédelmi Hatóság a magyarországi kommunista pártállami diktatúra részben titkosan tevékenykedő államvédelmi szervezete volt 1948 és 1956 között. Feladata hivatalosan a rendszer ellenfeleinek üldözése, a rendszer és vezetőinek védelme volt.

⁴⁵ Orbán (2012) i. m. 7.

⁴⁶ Parádi–Parádi i. m. 16. Megjelenés alatt.

⁴⁷ Az Országgyűlési Őrség jelmondata „Servimus fideliter, honeste – Szolgálunk hűséggel, becsülettel”. Alapfeladatai közé tartozik az Országgyűlés elnökének, valamint az Országháznak, illetve az Országgyűlés munkatársait kiszolgáló létesítményeknek és az ott dolgozóknak a védelme, a tárgyalási rend fenntartásának biztosítása, amelyeken túl a szervezet diszpléni, protokolláris és tűzvédelmi feladatokat is ellát. Bővebben: www.orszaggyulesiorseg.hu

⁴⁸ 2012. évi XXXVI. törvény az Országgyűlésről.

⁴⁹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 5. cikk (9) „Az Országgyűlés biztonságáról országgyűlési őrség gondoskodik. Az országgyűlési őrség működését az Országgyűlés elnöke irányítja.”

⁵⁰ Tóth László Tibor egy. vezérőrnagy, az Országgyűlési Őrség parancsnokának olvasói köszöntője.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Cieger András: Küzdelem az arénában – Az erőszak szerepe a magyar parlamenti politizálásban a dualizmus korában. *Aetas*, 31. (2016), 1. 102–131.
- Fazakas László: A Magyar Királyi Testőrség, a Magyar Királyi Koronaőrség és a Képviselőházi Őrség a két világháború között. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 5. (1994), 6. 27–38.
- Fazakas László: Karhatalmi feladatok az Országházban és közvetlen környezetében. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 15. (2008), 18. 16–19.
- KN-1910-492 (1910-XXI-61-től) in Orbán András: Országalma – a Képviselőházi Őrség története. *Joghistória*, 17. (2012).
- KN-1910-521 (1910-XXII-39-től) in Orbán András: Országalma – a Képviselőházi Őrség története. *Joghistória*, 17. (2012).
- KN-1910-523 (1910-XXIII-125-től) in Orbán András: Országalma – a Képviselőházi Őrség története. *Joghistória*, 17. (2012).
- KN-1910-558 (1910-XXVI-76-tól), in Orbán András: Országalma – a Képviselőházi Őrség története. *Joghistória*, 17. (2012).
- Magyar Nemzeti Levéltár MNL OL K 2 A VIII. 4. 469. cs. (külön szám nélkül).
- Orbán András: Országalma – a Képviselőházi Őrség története. *Joghistória*, 17. (2012), 2. 4–8.
- Parádi József: Integrált rendvédelem a polgári magyar államban 1867–1945. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 7. (2007), 71–79.
- Parádi Ákos – Parádi József: *Rendvédelmünk 1867–1945*. Megjelenés alatt.
- Parádi József: A magyar rendvédelem 1919–1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 27. (2017), 54. 59–92. Online: <https://doi.org/10.31627/RTF.XXVII.2017.54N.59-92P>
- Parádi József: A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 18. (2010), 21. sz. 85–100. Online: http://epa.oszk.hu/02100/02176/00007/pdf/RTF_21_085-100.pdf
- Pollmann Ferenc: A kaszinó-affér: honatyák kontra tisztikar. *Limes*, 10. (1997), 3. 71–86.
- Tóth László Tibor ogy. vezérőrnagy, az Országgyűlési Őrség parancsnokának olvasói köszöntője. Online: www.orszaggyulesiorseg.hu/bemutakozas
- Tóth László: A képviselőházi őrség története. In Földeák Iván – Tóth László – Papp István – Kovács Lajos – Kovács László – Sinka László – Györi Enikő: *A plenáris ülés 2. rész*. Budapest, Parlamenti Módszertani Iroda, 2003. 346–362.
- Zeidler Sándor: Testőrségi rendfokozatok a polgári magyar állam időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 25. (2015), 47–48–49–50. 95–101. Online: <https://doi.org/10.31627/RTF.XXV.2015.47-48-49-50N.95-101P>

Jogforrások

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
1848. évi IV. törvénycikk az országgyűlés évenkénti üléseiről
1881. évi XXI. törvénycikk a Budapest-fővárosi rendőrségről
1885. évi VII. törvénycikk a Főrendiház szervezetének módosításáról
1886. évi VIII. törvénycikk a főrendiház szervezetének módosításáról szóló 1885. évi VII. törvénycikk 23. szakaszának végrehajtásáról
1912. évi LXVII. törvénycikk a képviselőházi őrség felállításáról
2012. évi XXXVI. törvény az Országgyűlésről

ABSTRACT

Political and Other Battles in the House of Representatives - the Establishment and Roles of the Guard of the House of Representatives

Tamás NAGY - Zsolt LIPPAI

The House of Representatives was the main scene of political battles during dualism, a place that was mentioned as an "arena" by publicists. This reference was not that far from reality, because - especially in the last decade of the era - violence within the House moved on a wide scale, from verbal aggression to physical violence. To solve this problem, the idea of an independent Guard was born, which started operating in 1913, and formed in political and other battles. After the establishment, the Guard of the House of Representatives became one of the most important corps of the contemporary law enforcement, the traditions of which were also used by the post-millennial law enforcement.

Keywords: *Guard of the House of Representatives, dualism, law enforcement, Metropolitan Police, Count István TISZA, Parliamentary Guard*